

İSRAİL DEVLETİ'NİN KUDÜS'Ü BAŞKENTİ İLAN ETME KARARININ TÜRK BASININDA YANSIMALARI

Malike Bileydi Koç

Doç Dr. Marmara University, Istanbul, Turkey, mbileydi@hotmail.com

REFLECTIONS IN THE TURKISH PRESS OF THE ISRAELI STATE'S DECISION TO DECLARE JERUSALEM THE CAPITAL

Abstract

Throughout history, the Middle East has been a strategic region of importance for world states. Therefore, the developments in this region, which can be expressed as a crisis center, are also on the agenda of the world states with the domino effect. One of the problems in the Middle East is the Israeli - Palestinian conflict. This conflict between the two societies, based on historical and religious reasons on the same geography, brought with it disagreements and unresolved issues. Important issues of the conflict between Israel and Palestine include border issues, settlements, refugees, security, Palestinian recognition, blockade of world states. Another topic that is the subject of political debate for both communities is the status of Jerusalem. Jerusalem is sacred for both Israel and Palestine. Therefore, both communities see Jerusalem as the capital of the city. The decision that escalated this dispute was the decision of the State of Israel to declare Jerusalem the capital. The law adopted by the Israeli Parliament on July 30, 1980, "Jerusalem is the capital of Israel in full and unified." is located. This decision has made it more difficult to reach an agreement between the two communities and has made the position of world states difficult. Because the problem is based not only on political reasons but also on religious and historical reasons. The status of Jerusalem, which is at the center of political, historical and religious debates, is one of the major problems of the world agenda and also naturally carries a special meaning for the Republic of Turkey. Therefore, the decision taken by the Israeli government on the status of Jerusalem has made a major impact in Turkey.

This study aims to evaluate the reflections of the Israeli State's decision to declare Jerusalem as its capital from the perspective of the Turkish press, which has caused tension between the two communities and thus has an impact all over the world. The study has been shaped by analyzing the news in the Turkish press about the decision taken by the State of Israel. The newspapers with different publication policies were selected, and the way in which these newspapers evaluated the Jerusalem decision was tried to be put forward.

Keywords: İsraili, Palestinian, Jerusalem, Turkish Press.

Özet

Ortadoğu, tarih boyunca dünya devletleri için önem taşıyan stratejik bir bölge olmuştur. Bu nedenle kriz merkezi olarak ifade edilebilecek bu bölgedeki gelişmeler, domino etkisiyle dünya devletlerinin gündeminde de yer almaktadır. Ortadoğu'ya ilişkin yaşanan sorunlardan birisini, İsrail-Filistin anlaşmazlığı oluşturmaktadır. Aynı coğrafya üzerinde tarihsel ve dinsel gerekçelere dayandırılan iki toplum arasındaki bu çatışma, uzlaşmazlıkları ve çözümsüzlükleri de beraberinde getirmiştir. İsrail-Filistin arasındaki anlaşmazlığın

önemli başlıkları arasında, sınır sorunları, yerleşim bölgeleri, mülteciler, güvenlik, Filistin'in tanınırlığı, dünya devletlerinin bloklaşması gibi konular yer almaktadır. Her iki toplum için siyasi tartışma konusu olan başlıklardan bir diğeri de Kudüs'ün statüsü konusudur. Hem İsrail hem de Filistin için Kudüs, kutsallık arz etmektedir. Bu nedenle, her iki toplum Kudüs'ü kendi başkentleri olarak görmektedir. Bu anlaşmazlığı tırmandıran karar ise, İsrail Devleti'nin Kudüs'ü başkenti ilan etme kararı olmuştur. 30 Temmuz 1980 yılında İsrail Parlamentosu tarafından kabul edilen kanunda, "Kudüs tam ve birleşik olarak İsrail'in başkentidir", ifadesi yer almaktadır. Bu karar, iki toplum arasında anlaşmaya varmayı daha zorlaştırdığı gibi dünya devletlerinin pozisyonunu da güçleştirmiştir. Çünkü sorun salt siyasi sebeplere değil, dini ve tarihi gerekçelere de dayandırılmaktadır. Siyasal, tarihi ve dini tartışmaların odağında bulunan Kudüs'ün statüsü, dünya gündeminin önemli sorunları arasında yer almasının yanında doğal olarak Türkiye Cumhuriyeti için de özel bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla İsrail Devleti'nin Kudüs'ün statüsü konusunda aldığı bu karar Türkiye'de de büyük yankı yapmıştır.

Bu çalışma, iki toplum arasında gerginliğe yol açan, dolayısıyla tüm dünyada yankı uyandıran, İsrail Devleti'nin Kudüs'ü kendi başkenti ilan etme kararının Türk toplumundaki yansımalarını basın perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, alınan karar ile ilgili Türk basınında yer alan haberler analiz edilerek şekillendirilmiştir. Farklı yayın politikalarına sahip gazeteler seçilerek, söz konusu gazetelerin Kudüs kararını değerlendiriş biçimi ortaya koyulmaya çalışılmış, ilgili haberlerde parlamento kararının ne şekilde ifade edildiği belirlenmeye çalışılarak elde edilen bulgular değerlendirmeye alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Filistin, Kudüs, Türk Basını

1. GİRİŞ

Filistin'in en eski şehirlerinde biri olan Kudüs, coğrafi olarak Filistin topraklarının ortasında Lut Gölü'nün 24 km kadar batısında, Akdeniz'e yaklaşık 50 km uzaklıkta, Akdeniz ile Şeria Nehri arasında kalan bir bölgedir (Demirsoy, 2017, p.15). Uzun bir geçmişe sahip Kudüs toprakları, çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış bölgedir. Kudüs'ün, liman kentlerinden farklı olarak ticari, ekonomik ya da ulaşım ile ilgili önemliliğe sahip olmaktan ziyade üç inanç için kutsal kabul edilen topraklara sahip olması, konumunu belirgin biçimde özelleştiren nedenler arasında gösterilebilir. Yahudiler için Kudüs (ya da şehrin üzerinde kurulduğu tepelerden birinin adı olan Sion) yaratılışın başladığı, evrenin çekirdeği ve merkezi olarak ruhani bir başkent olma özelliği taşıyan vaat edilmiş topraklardı. Aynı zamanda Yahudilerin şehrin kutsallığı ile ilgili bağlılıkları Davud ve Süleyman dönemleri ile ilişkilendirilmekte, Davud krallığının merkezi olması siyasi başkent iddialarına temel oluşturmakta, Süleyman Tapınağı nedeniyle Yahudiliğin merkezi olarak görülmektedir. Yahudiler için Kudüs, Tanrısal bir karar gereği kendilerine aittir, ortak tarihi geçmişin simgesi, diasporadaki dayanışmanın temel unsurudur. Yahudilere göre Kudüs kenti, kendilerinin seçilmesi gibi Tanrı tarafından seçilmiştir. Bu nedenle, Tanrı, halk ve toprak arasındaki bağ da ebedidir (Attias, Benbassa, 2002, p.97). Hıristiyanlar için Kutsal Topraklar olarak ifade edilen Kudüs, yeryüzünde kurulacak Mesih krallığının merkezi olması, ayrıca İsa'nın çarmıha gerildiği ve yeniden dirildiği yer kabul edilmesi, dünyadaki diğer yerlerden daha derin anlam içermektedir (Avcı, 2004, p.31). Müslümanlar ise Mekke ve Medine'den sonra üçüncü kutsal şehir olarak kabul ettikleri Kudüs'ü ilk kibleleri olması ve peygamberin göğe yükseldiği miraç hadisesinin yaşandığı yer kabul edilmesi nedeniyle önemli görmektedirler. Müslümanlar açısından şehrin ve Mescid-i Aksa'nın (Miraç hadisesinin anısı Harem-i Şerif'in hakim olduğu Moria Dağı'nın zirvesine Kubbet-us-Sahra-Hz. Ömer Camii ve Mescid-i Aksa-el-Aksa Camii ile canlı tutulmuştur. Bu yapılar İslam tarihinin ilk büyük dini binalarıdır) bir diğer önemliliği de İbranilerle kesişen tarihlerini (Yahudiler için Tapınak Tepesi'nin hakim olduğu Moria Dağı, Süleyman Tapınağı, Yahudi din yaşamının kalbinin attığı mekan) yeniden inşa çabasına dayanmaktadır (Batuk, 2017, pp.129-149). Hıristiyanlar için İsa'nın ıstırahının, çarmıha gerilişinin vuku bulduğu ve mezarının bulunduğu en kutsal yer olan Hz. İsa'nın Mukaddes Kabri ise kiliseler arasındaki rekabetin konusu olmuştur. Dolayısıyla üç inanç için Kudüs, herhangi bir şehirden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Bu sebeple tarih boyunca hakim güçler bu şehri kontrolleri altında tutmak istemişlerdir. Gerçekte Kudüs şehri, tarihi süreçte ekonomik alanda bir üstünlük göstermediği gibi siyasi bir merkez olarak da öne çıkmamıştır. Kıyı ticaret yolunun uzağında kalması nedeniyle Akdeniz kıyılarındaki deniz trafiğini kendine çekecek veya hac kervanlarının mevcut rotasını değiştirecek kadar büyük bir kent olma özelliğine sahip olmamıştır. Ancak hem dünyevi hem de semavi olan tek şehir kabul edilmesi, her inancın tutkuyla bu şehrin sadece kendilerine ait olduğuna inanmasına sebep oluşturmuştur. Kudüs'ü evrensel bir şehir haline getiren ve dini rekabetlere yol açan bu durum, şehrin trajik tarihi kadar vazgeçilmezliğinin de nedenini oluşturmuştur. Günümüze kadar süre gelen yegane sahiplik duygusu, Kudüs'ü hem barış görüşmelerinin merkezi hem de en büyük engeli haline getirmiştir (Montefiore, 2016, p.27).

2. KUDÜS'ÜN TARİHİ

2.1.Kudüs'ün Tarihine Genel Bir Bakış

Kudüs yaklaşık 4000 yıllık geçmişiyle eski bir şehirdir. Kudüs toprakları Asurluların güneyinde, Mısır'ın kuzeyinde, Roma'nın doğusunda ve Babil'in batısında bulunmasından kaynaklanan stratejik önemi nedeniyle tarih boyunca çeşitli devletlerin hâkimiyetine geçmiştir. Dolayısıyla Kudüs ve çevresi, Filistin bölgesi olarak görülmüştür, denilebilir. Sembolik anlamı ise stratejik konumundan daha fazla önem taşımıştır. Tarih boyunca farklı din ve ırklar tarafından Kudüs, kutsal bir şehir olarak kabul edilmiştir (Batuk,2017,p.129). Kudüs şehrinin tahminen M.Ö. 3000'lerde Kenanlılar tarafından kurulduğu kabul edilmektedir. İsrailoğulları'nın Mısır'dan bölgeye göçü ile şehir önem kazanmaya başlamıştır. Yahudilere göre Kudüs, Yakup'a rüyasında gösterilen ve Musa'nın vaat edilen topraklara yaklaştığında girmeyi arzuladığı yerdir. Kudüs'ün mekân olarak ortaya çıkışı, M.Ö. 1000'li yıllarda Kral Davud döneminde gerçekleşmiştir(Ataöv,1981, p.31). Nitekim Yahudilere göre Davud'un şehri başkent ilan etmesinden sonra Kudüs, dini bir mekân olarak belirginleşmiş, sonra da oğlu Süleyman tarafından mabedin inşası ile şehir, Yahudi kutsal tarih anlayışının merkezine yerleşmiştir(Batuk,2017,p.132).

Babil Kralı Nebukadnezar M.Ö. 586'da Kudüs'ü ele geçirerek mabedi yıkmış, Yahudileri sürgün etmiştir. Babil Sürgünü ile İsrail halkının yaşadığı esaret Yahudilik ile anavatan duygusunun İsrailoğulları içerisinde oluşmasına neden olmuştur. Babilliler, Persliler tarafından devrilince Yahudiler Pers Kralı Kiros'un izniyle Kudüs'e dönmüşlerdir. Yahudilerin ilk icraatı mabedi tekrar yapmak olmuştur. Daha sonra Kudüs, Makedonya Kralı Büyük İskender(M.Ö.356-323) tarafından ele geçirilmiştir. (Lewis,1996, p.22-23). Bu dönem Helen etkisinin buraya yerleştiği dönemdir. General Pompey Roma adına Suriye'yi ele geçirince Filistin de bu eksenin içine girmiş, kendi içinde yönetimde özgür bırakılınca Büyük Herod, Roma adına Kudüs idaresini devralmıştır. Hıristiyanlığın bu bölgede ortaya çıkışı da aynı dönemde İsa'nın Kudüs çevresinde mesajını yaymasıyla başlamıştır. Yahudilerin Roma'ya karşı düzenlediği isyan sonucu Kudüs 70 yılında Romalıların eline geçmiş, Babil'den esaretten dönenler tarafından yapılan ikinci tapınak tekrar yıkılmıştır. Bu defa şehri yeniden inşa eden Romalılar, Kudüs'te putperest tapınakları inşa etmişlerdir(Batuk,2017, p.133). İmparator Konstantin'in 325'te Hıristiyanlığı seçmesiyle Kudüs'te yeni bir dönüşüm yaşanmış, şehirdeki kilise ve manastırların sayısı artış göstermiştir. Bahsedilen dönem, kısa süren Sasani hakimiyetinden(614-630) sonra 638'de Halife Ömer tarafından şehrin fethedilmesine kadar sürmüştür. O tarihten sonra Kudüs'te Müslüman idare yer almış, Müslüman devletler arasında çeşitli el değiştirmelerin yaşanmasıyla(Emeviler, Abbasiler, Fatimiler, Büyük Selçuklu Devleti) birlikte şehir, 1099 tarihinden itibaren yaklaşık bir asır Haçlıların elinde kalmıştır. Yaşanan süreç Selahaddin Eyyübi'nin Kudüs'ü almasına kadar devam etmiş, Eyyübilerin hakimiyeti 1244 yılına kadar sürmüştür. 1250 yılında Kudüs Memlûklerin idaresine geçmiştir. Kudüs'e atılan mimari imzada büyük oranda Eyyübi ve Memlûk devrinin izlerini görmek mümkündür.

2.2. Osmanlı Devleti Döneminde Kudüs

Kudüs, 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Memlûklere karşı kazandığı zaferden Birinci Dünya Savaşı sürecine kadar Osmanlı Devleti hakimiyetine geçmiştir. Memlûkler Kudüs'e mimari bir çehre kazandırırken Osmanlılar da Mescid-i Aksa ve Kubbet-üs Sahra Camilerinin bulunduğu Harem-i Şerif alanının Memlûk yapılarıyla kuşatılmış olması nedeniyle bu çehreye surların yeniden inşasıyla, su kaynaklarının yetersizliğini çözmek için kanallar, su kemerleri, çeşme, sebil gibi su ihtiyacını karşılayacak yapılarla etkilerini hissettirmişlerdir. Osmanlı Devleti, şehrin düzenli su ikmalinin sağlamakla birlikte şehir halkına fayda sağlayacak, kentin ekonomik faaliyetlerini iyileştirecek vakıf kurma kararı gibi kamu işlerine yönelik imar faaliyetleri de yürütmüştür(Avcı, 2004,p.36-38). Şehrin imarına önem veren devlet, hizmet vermek üzere 1863'te ilk modern belediyelerinden biri olarak Kudüs Belediyesi'ni kurmuş, 1892'de Kudüs-Yafa demiryolunu tamamlamıştır(Demirsoy,2017,p.37-46). Osmanlı Devleti bir taraftan şehri modernleştirme adına çalışmalarını yürütürken diğer taraftan Avrupalı devletlerin baskılarına ve misyoner faaliyetlerine karşı direnç göstermeye çalışmıştır. Filistin bölgesi, Kutsal Yerler Meselesi nedeniyle uluslararası alanda tartışma konusunun ana ögesi olmuştur. 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde Avrupa devletlerinin hemen hepsinin Kudüs'te resmi bir diplomatik temsilciliği bulunmaktaydı. 18. yüzyılda Filistin bölgesinin idari ve siyasi merkezi Akka iken, 19. yüzyıldan itibaren bu merkez dini, idari ve diplomatik temsiliyle daha içeride yer alan Kudüs'e geçmiştir. Bu dönemde devleti en çok uğraştıran konu İbranicede 'aliya'(yükseliş-Kudüs'e, İsrail ülkesine gitmek) olarak tanımlanan, Yahudi göçü olmuştur. Bu nedenle 19. yüzyılda bazı siyasi sebeplerle Yahudilere göçü ve Kudüs'te toprak satışını yasaklayan kararlar alınmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Kudüs Osmanlıların elinden çıkınca 11 Aralık 1917'de İngiliz yönetimi şehirde fiilen başlamış oldu. 19-26 Nisan 1920'de yapılan San Remo Konferansı ile Filistin'de İngiliz manda yönetimi

kurulmuş, 24 Temmuz 1922'de Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından Filistin'deki İngiliz manda yönetimi resmen onaylanmıştır(Kızıloğlu, 2012,p.52). Bu tarihten itibaren Yahudi göçünün artış göstermesi, Yahudiler ile Araplar arasında protesto, silahlı ayaklanma, grev ve boykot eylemlerinin başlamasına yol açmıştır. Ayrıca İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Balfour tarafından Yahudi bir bankere yazılmış, Filistin'de Yahudilere yurt kurulmasını onaylayan (*Balfour Bildirisi*) bir mektupta bulunmaktaydı. Ancak İngiltere'nin Yahudi göçünü kısıtlayan kararı ve Yahudilerin ülke kurma planları yaptıkları alanda Ürdün Emirliği'ni kurması, İngiltere ile Siyonistlerin ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur. Devam eden çatışmaları kontrol edemeyen İngiltere, ilerleyecek yol bulamayınca 2 Nisan 1947'de çözümü Birleşmiş Milletlere bırakma kararı almıştır. Manda yönetimi başarısızlığa uğrayan İngiltere, bu karar sonrasında bölgeden ayrılmak durumunda kalmıştır.

2.3. İsrail Devleti'nin Kurulma Süreci

İngiliz politikasının ve mali kaynaklarının iflas etmesi nedeniyle sorunun çözümü dünya örgütüne kalmıştır. Genel Kurul tarafından oluşturulan BM Filistin Özel Komitesi, bölgede yaptığı incelemeler sonucunda Filistin'i yedi bölgeye ayırmayı öneriyordu. Bu plana göre, bölgelerden üçü Arapların, üçü Yahudilerin kontrolünde olacak, Kudüs'ü kapsayan yedinci bölge ise BM tarafından yönetilecekti. 29 Kasım 1947'de paylaşım planı, Genel Kurul'da 13'e karşı 33 oyla kabul edilmiştir(Goldschmidt, Davidson,2008, p.379). Arapların reddettiği karar sonrasında taraflar arasındaki kaos daha da artmıştır. 14 Mayıs 1948'de İngiliz yönetiminin Filistin mandası sona ererken, 15 Mayıs 1948'de Yahudi Ajansı İcra Komitesi, İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Bu kararın ardından Mısır, Suriye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Suudi Arabistan'dan oluşan Arap Birliği saldırıya geçmiş, başlattıkları savaş İsrail'in zaferiyle sona ermiştir(Fraser, Mango,2011, p.367). İsrail, BM'in Arap kesimine ayırdığı toprakların önemli bir bölümünü(yaklaşık yüzde seksenini) ele geçirerek, Filistin bölgesinde hâkimiyet sağlamıştır. 3 Nisan 1949 tarihli Müzakere Antlaşması sonucunda İsrail Kudüs'ün batı kesimini işgal ederken Batı Şeria olarak bilinen ve Ağlama Duvarı'nın bulunduğu doğu kısmını kapsayan Eski Kudüs'ü Ürdün işgal etmiştir(Ataöv,1981, p.41). İsrail, Eski Kudüs'ün Ürdün kontrolünde olmasına razı olmamakla birlikte, ileride Ürdün ile kapsamlı bir barış anlaşması yapabileceğini düşünüyordu(Goldschmidt, Davidson,2008, p.392). Filistinli mülteciler ise Ürdün, Gazze, Lübnan, Suriye, Irak ve İsrail'deki kamplara dağıtılmışlardı. Sayıları yıllar içinde artan Filistinli mülteciler sorunu, taraflar arasındaki anlaşmazlık konuları içinde yer alan en önemli sorunlardan biri olmuştur.

Birleşmiş Milletler Kudüs'ün işgal durumunda olmasına rağmen, kendi denetiminde kalması yönünde çaba sarf etmiştir. Aralık 1949'da BM Genel Kurulu tarafından şehrin uluslararası konumda kalmasının görüşüldüğü dönemde, İsrail parlamentosu 23 Ocak 1950'de Yeni Kudüs'ü, İsrail başkenti olarak ilan ederek Bakanlar Kurulu'nu buraya taşımıştır(Nicault, 2001, p.205). Kudüs meselesi böylece yeni bir ivme kazanmıştır. 1950'den 1967'ye kadar Kudüs, Ürdün ile İsrail arasında bölünmüş olarak kalmıştır. 1967 savaşı sonucunda İsrail, Doğu Kudüs ve Batı Şeria ile birlikte Filistin'in tümüne sahip olurken, Süveyş Kanalı'na kadar ulaşarak Mısır topraklarını, Golan Tepelerini kontrolü altına alarak Suriye topraklarını da ele geçirmiştir. Savaş sona erince diplomatik bir anlaşma girişimi için BM Güvenlik Konseyi görüşmelerin merkezini oluşturacak 242 numaralı kararı almıştır. Karar, İsrail'in son çatışmada işgal ettiği topraklarda çekilmesini öngörüyordu(Fraser, Mango,2011, p.375).

Kudüs'ün durumu hakkında önemli bir diğer olay, 1980 yılında İsrail parlamentosu tarafından Kudüs'ün başkent ilan edilmesiyle yaşanmıştır. Kararda, Kudüs'ün tam ve birleşik bir şehir olarak İsrail'in başkenti olduğu belirtilmiş ayrıca devlet başkanı, Knesset, hükümet ve Yüksek Mahkemenin bulunduğu yer olarak tanımlanmıştır. İsrail'in Kudüs'ü başkent ilan etmesi üzerine BM Güvenlik Konseyi tarafından yayınlanan kararda uluslararası hukukun ihlal edildiği ifade edilmiştir(Batuk,2017, p.137).

2.4. Türkiye ve Arap-İsrail İlişkileri

Türkiye'nin Arap devletleriyle ilişkileri, 2. Dünya Savaşı döneminde Arapların ulusal bağımsızlık hareketlerine olumlu yaklaşımı nedeniyle görece olarak olumlu düzeydeydi. Ancak İsrail'in 1949 yılında Türkiye tarafından tanınan ilk Müslüman ülke olması, ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. İlişkiler, Türkiye'nin Batı bloğunda yer alarak NATO'ya katılması ayrıca Bağdat Paktı'nın üyesi olması, Türkiye'nin imajını Araplar nezdinde kötüleştiren nedenler olmuştur. 1956 tarihli Arap-İsrail Savaşı'nın çıkmasına sebep oluşturan Süveyş Krizi'nde, İngiltere, Fransa ve İsrail'in saldırı planı dünya kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. Türk kamuoyunda ve Arap ülkelerinde ortaya çıkan tepkiler üzerine İsrail'deki büyükelçisini 23 Kasım 1956 tarihinde geri çekerek, İsrail ile diplomatik ilişkilerini "maslahatgüzar" seviyesine indirme kararı almıştır(Yılmaz,2010, p.12). Türkiye'nin bu hareketi, Bağdat Paktı üyesi olması ve İsrail ile ilişkilerini stratejik olarak arka planda yürütmesi nedeniyle Arap ülkelerini tatmin etmemiştir.

Türkiye'nin ekonomik sıkıntıları ve Kıbrıs sorununda batıdan destek görememesi nedeniyle batı içindeki konumu ve ilişkileri değişkenlik göstermiş, 1964 tarihinden itibaren Arap devletleriyle ilişkilerinde gelişme

yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Ancak Türkiye, Arapların talep ettiği İsrail ile ilişkilerini kesme kararını uygulamamış, işgal altındaki topraklardan İsrail'in çekilmesini isteyen görüşlerini ise desteklemiştir(Kürkçüoğlu,1972, p.250). Türkiye'nin İsrail ile ilişkileri, Türkiye'nin batı ittifakında yer almasından kaynaklanmakla birlikte stratejik ve ekonomik sebepler de ilişkilerin seyrine yön veren başlıklar arasında yer almıştır. Türk-Arap ilişkileri, Türkiye'nin batılı devletlerle ilişkilerinin bozulmasıyla gelişmiş olmakla birlikte, Türkiye'nin Arap ülkelerinde gelişen ticari fırsatları göz önünde bulundurması da ilişkilerin seyrini belirlemiştir.

1967 Arap-İsrail Savaşı'nda Türkiye, İsrail'in toprak ilhakına karşı çıkararak BM'deki oylamada Arap ülkeleriyle birlikte İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi yönünde oy kullanmıştır(Karpat,2002, p.191). Türkiye, İsrail ile ilişkilerini zaman zaman görülen dalgalanmalara rağmen, belirli çizgide sürdürmeye devam etmiştir. Diğer taraftan Türkiye kendi güvenliği için Ortadoğu'da aktif bir siyaset takip ederek Araplarla ilişkilerini olumlu düzeyde tutmaya çalışmıştır. 1973 Arap- İsrail Savaşı sonrasında Türk-Arap ilişkileri daha da gelişmiştir. Türkiye, İsrail'e taşınacak Amerikan malzemelerinin kendi topraklarından geçişine izin vermezken aynı zamanda Rusların da Suriye ve Irak'a yardım götürmek için Türk hava sahasını ve kara yollarını kullanmasına karşı çıkmıştır(Karpat,2002, p.195). Türkiye Araplara destek verirken tarafsızlığını korumaya özen göstermiştir.

İsrail ile ilişkilerini devam ettiren Türkiye, 1975 yılında BM Genel Kurulunda alınan ve Siyonizmi "ırkçılık" olarak gören kararı desteklemiş, aynı yıl Filistin Kurtuluş Örgütü'nü tanımıştır. 1980'li yıllar, Türkiye-İsrail ilişkilerinde soğukluk yaşanan bir dönem olmuştur. Türkiye, İsrail'in Kudüs'ü "ebedi ve değişmez" başkenti ilan etmesini protesto ederek, 28 Ağustos 1980 tarihinde Doğu Kudüs'teki başkonsolosluğunu kapatmış, diplomatik ilişkileri en düşük seviyeye, yani "ikinci kâtiplik" düzeyine indirmiştir(Yılmaz,2010, p.14). Türkiye-İsrail ilişkileri 1970'li yılların etkisiyle 1980'lerde de mesafeli devam etmiştir. İki ülke arasındaki bu mesafe ancak 1990'lı yıllar itibarıyla yeniden canlanma gösterecektir.

3. Türk Basınında İsrail Devleti'nin Kudüs'ü Başkenti İlan Etme Kararının İçerik Analizi Yöntemine Göre Değerlendirilmesi

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, İsrail Devleti'nin Kudüs'ü kendi başkenti ilan etme kararının Türk Toplumundaki yansımalarını basın perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada farklı yayın politikalarına sahip gazetelerden sol görüşü yansıtan Cumhuriyet Gazetesi, liberal görüşteki Hürriyet Gazetesi ve muhafazakâr-liberal çizgideki Tercüman Gazetesi seçilerek, söz konusu gazetelerin Kudüs kararını değerlendiriş biçimi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Türk Toplumunda tepki ile karşılanan kararın, farklı yayın politikalarına sahip gazetelerde değerlendiriliş biçimini analiz ettiği için önemlidir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. İçerik analizi, bir metnin açık içeriksel karakteristiklerinden faydalanarak, açık olmayan karakteristiklerinin araştırılıp sosyal gerçekliğin ortaya çıkarılmasını amaçlayan bir yöntemdir(Alver,2003:241). Çalışmada, 25 Temmuz-31 Ağustos 1980 tarihleri arasında yayınlanan Cumhuriyet, Hürriyet ve Tercüman Gazetelerinin haberleri ve makaleleri değerlendirmeye alınmıştır. Kanun tasarısı, İsrail parlamentosu Knesset'te 25 Temmuz'da kabul edilip 30 Temmuz'da oylanarak kesinlik kazandığı için çalışma 25 Temmuz tarihinden başlatılmıştır.

3.4.Gazetelerde 25 Temmuz-31 Ağustos 1980 tarihleri arasında yer alan İsrail Devleti'nin Kararı ile İlgili Haberlerin Bulguları

3.5.Gazetelerin Kudüs Kararını İçeren Birinci Sayfa Haberleri

25 Temmuz 1980, Hürriyet-İsrail Kudüs'ü başkent yaptı.

25 Temmuz 1980, Tercüman-Bakanlar Kurulu İsrail'in Kudüs'ü başkent yapmasını şiddetle kınadı.

26 Temmuz 1980, Hürriyet-Aklı başında İsraililer bile ayağa kalktı: Kutsal Kudüs İsrail'in başkenti olamaz.

27 Temmuz 1980, Hürriyet-Moşe Dayan da Kudüs'ün başkent yapılmasına karşı çıktı.

27 Temmuz 1980, Tercüman-Erbakan, "İsrail ile siyasi ilişkiler derhal kesilmeli".

27 Temmuz 1980, Cumhuriyet-Red cephesinin büyükelçileri, Mısırlılar çağırıldı diye Erbakan'ın yemeğini terk ettiler.

29 Temmuz 1980, Tercüman-Müslüman ülkelerin misyon şefleri Demirel'i ziyaret ederek hükümetin Kudüs konusundaki tutumuna teşekkür edecek.

29 Temmuz 1980, Cumhuriyet-MSP İsrail ile ilişkilerin kesilmesini hükümetten isteyecek.

30 Temmuz 1980, Tercüman-İslam ülkeleri temsilcileri Demirel'e Kudüs konusundaki tutumu için teşekkür ettiler.

30 Temmuz 1980, Cumhuriyet-İslam diplomatları, Demirel'den İsrail ile ilişkinin kesilmesini istedi. MSP Erkmen için gensoru verdi. Erbakan gensoru gerekçesi olarak İsrail ile ilişkilerin kesilmesi gerektiğini gösterdi. TRT'nin İslam diplomatlarına ilişkin yayını büyük tepki yarattı

31 Temmuz 1980, Hürriyet-İsrail dünyaya meydan okuyor.

31 Temmuz 1980, Tercüman-İsrail Parlamentosu Kudüs'ün başşehir olmasını onayladı.

31 Temmuz 1980, Cumhuriyet-Kudüs'ün İsrail'in başkenti yapılması kesinleşti.

1 Ağustos 1980, Hürriyet- İsrail Hükümeti Kudüs'e taşınıyor.

3 Ağustos 1980, Hürriyet-Kudüs için Güvenlik Konseyi toplantıya çağırıldı.

3 Ağustos 1980, Cumhuriyet-Kudüs sorunu hafta boyunca Ankara'daki diplomatik kulislere çalkantı yarattı.

4 Ağustos 1980, Tercüman-Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'in Tercüman'a özel demeci; "Dış Politikamızda değişiklik yok. Kudüs'ün statüsünü İsrail değiştiremez".

4 Ağustos 1980, Cumhuriyet-Erkmen: "Kudüs'ün ilhaki yersiz, haksız bir teşebbüs". (Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen ile Gazetenin röportajı).

5 Ağustos 1980, Hürriyet-İsrail Kudüs'te cami yıkıyor.

6 Ağustos 1980, Hürriyet-Müslüman ülkeler İsrail'e ambargo konulması için harekete geçiyor.

15 Ağustos 1980, Hürriyet-Fahd, İsrail'e cihad istedi. Suudi Arabistan geleneksel ılımlı siyasetine son veriyor.

15 Ağustos 1980, Cumhuriyet-Suudi Arabistan İsrail'e karşı cihad çağırısı yaptı.

19 Ağustos 1980, Hürriyet-Kudüs'teki elçilikler birer birer Tel-Aviv'e taşınıyor.

22 Ağustos 1980, Cumhuriyet-BM Güvenlik Konseyi, İsrail'i kınadı, tüm devletleri elçiliklerini Kudüs'ten taşımaya davet etti.

29 Ağustos 1980, Tercüman-İsrail'in kararına tepki olarak Kudüs Başkonsolosluğumuzu kapattık.

31 Ağustos 1980, Cumhuriyet- MSP, Konya'da Kudüs'ü kurtarma mitingi yapacak.

İsrail Parlamentosu Knesset'in, 3 üyenin çekimser kalarak 12'ye karşı 65 oyla Kudüs'ü "ebedi ve değişmez" başkenti kabul ettiği kararı almasından itibaren Tercüman, Hürriyet ve Cumhuriyet Gazetelerinin yayınları bir ay boyunca taranmıştır. Konuyla ilgili olarak gazetelerin birinci sayfalarında yer alan haber başlıklarının içeriksel özellikleri incelendiğinde, karara ilişkin genelde nesnel bir dil kullanıldığı, yetkililerin görüşlerinin yansıtıldığı görülmektedir. Yalnızca Hürriyet Gazetesi'nde "aklı başında İsraililer", "İsrail, dünyaya meydan okuyor", ifadelerinin kullanıldığı haberlerde yoruma dayalı başlıklara yer verildiği görülmüştür.

3.6. Gazetelerde Yer Alan Kudüs Kararı ile İlgili Haber ve Makalelerin Sayı ve Oranları

25 Temmuz-31 Ağustos tarihleri arasındaki haber ve makaleler	Haber Sayı(n)	Makale Sayı(n)	Haber ve Makale Toplam
Tercüman	35	11	46
Hürriyet	19	6	25
Cumhuriyet	38	13	51

Analiz neticesinde, karara ilişkin haber ve makaleye en çok Cumhuriyet Gazetesinin en az ise Hürriyet Gazetesinin yer verdiği belirlenmiştir. Tercüman Gazetesi ise Cumhuriyet Gazetesi ile yakın sayıda haber ve makale ile kararı gündeminde tutmuştur. Her üç gazetenin haber ve makale oranlarına bakıldığında ise

makaleden ziyade habere ağırlık verdiği görülmüştür.

3.7. Gazetelerin Haber Kaynakları

Üç gazete de benzer haber kaynakları kullanmışlardır. Konu itibarıyla gazetelerde çoğunlukla dış haber kaynakları ve dış basın servisi kullanılmış, her gazete iç kaynaklı haber olarak ajanslardan faydalanmakla birlikte başbakanın açıklamalarına yer vermiş ve yine üç gazete de Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen ile özel röportaj yapmıştır. Tercüman Gazetesi resmi kurumların sözcülerinden dönemin Kıbrıs Türk Federe Meclisi sözcüsünün, Filistin Kurtuluş Örgütü(FKÖ) Ankara Temsilcisi Ebu Firas'ın, Müslüman ülkelerin misyon şeflerinin görüşlerini almış, ayrıca muhalif parti liderlerinden Cumhuriyetçi Güven Partisi Başkanı Turhan Feyzioğlu'nun, Milli Selamet Partisi(MSP) Başkanı Necmettin Erbakan'ın, Milliyetçi Hareket Partisi Başkanı Alparslan Türkeş'in ve Kuran Kursları Federasyonu Temsilcisinin görüşlerine yer vermiştir. Hürriyet Gazetesi, FKÖ Temsilcisinin görüşlerini almış, Tercüman'dan farklı olarak muhalif partilerden sadece MSP Lideri Erbakan'ın yorumlarını aktarmıştır. Cumhuriyet Gazetesi, FKÖ Temsilcisinin görüşlerini yansıtırken, İslam ülkelerinin temsilcilerinin yorumlarını da yer vermiş, muhalif partilerden MSP Lideri'nin açıklamalarını aktarmıştır. Cumhuriyet, MSP Lideri Erbakan'ın, İsrail ile ilişkilerinin kesilmesi konusunda verdiği gensorunun CHP tarafından desteklendiği bilgisini ise birinci sayfadan aktarmıştır. Aynı haber, Tercüman Gazetesi'nde de yer almıştır. İncelemede, her gazetenin resmi kurumların görüşlerinden faydalandığı ancak görüşleri alınan kurumların seçiminde farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Bir anlamda kendi görüşlerini yansıtan kaynakları ya da haberleri tercih ettikleri söylenebilir.

Gazetelerin içeriğinde yer alan haber kaynaklarındaki farklılıklara örnek olarak, Tercüman Gazetesi'nin Kudüs'e özel olarak gazeteci göndermiş ve Kudüs'ü konu alan bir yazı dizisi yayınlaması, Cumhuriyet Gazetesi'nin ise Yahudi Kongresi Eski Başkanı Nahum Goldman'ın aynı zamanda 1969'da bir Amerikan yolcu uçağını kaçıran Leyla Halid'in röportajına yer vermiş olması gösterilebilir. Hürriyet Gazetesi ise karar tasarisını parlamentoya sunan İsrail Milletvekili Geula Kohen hakkında bir haber yapmıştır.

Gazetelerin haberleri karşılaştırıldığında dikkat çekici bir nokta, Cumhuriyet Gazetesi'nin konu ile ilgili birinci sayfadan aktardığı MSP Lideri Erbakan'ın İslam ülkeleri temsilcilerine verdiği yemekte Mısır'ın katılımı nedeniyle diğer temsilcilerin daveti terk ettiği ve TRT'nin İslam ülkeleri temsilcilerinin Başbakan Süleyman Demirel'i ziyareti sonrasındaki basın açıklamasının sansürlendiği bilgisinin diğer gazeteler tarafından verilmemiş olmasıdır. Konu iç siyaseti ilgilendirmiş olsa da, gazetelerin yayın politikalarının haberlerinin içeriğine yansıdığını göstermiş olması bakımından önemlidir.

3.8. Haber ve Makalelerde Hükümetin Karara İlişkin Tutumunun Değerlendiriliş Biçimi

İsrail Devleti'nin Kudüs'ü başkenti ilan eden kararı, tüm dünyada olduğu gibi Türk toplumunda da tepkiyle karşılanmıştır. Üç gazete de alınan kararı eleştiren, olumsuz nitelikte haber ve makalelere yer vermiştir. Ancak Türk hükümetinin uluslararası statüsü değiştirilerek Kudüs'ü başkenti ilan eden İsrail'i kınama kararı, gazetelerin makale içeriklerinde yayın politikalarına paralel olarak farklı yorumlanmıştır.

Makale yorumlarında Tercüman Gazetesi, Müslüman ülkeler arasında kınama kararı alan ilk ülkenin Türkiye olması nedeniyle kararı olumlu yönde ve bir başarı olarak değerlendirirken, Cumhuriyet Gazetesi, hükümetin eleştirisini yaparak, aldığı karardaki samimiyetini sorgular nitelikte yorum yapmıştır. Cumhuriyet Gazetesi Yazarı Ali Sirmen'in hükümeti sert bir dille eleştirdiği 27 Temmuz 1980 tarihli "Kudüs-Ankara" başlıklı köşe yazısında şöyle yazmaktadır; *"Demirel kuru bir protesto ile yetinecektir. Böylesi bir protesto İsrail'i etkilemeyecektir. Açık ve tutarlı bir dış politika izlenmesi halinde Ankara'nın İsrail ile ilişkilerini kesmesi gerekmektedir. Demirel batı finans çevrelerine el açmış durumdadır. Onlardan izin almadan yapamaz. Ancak MSP'nin tepkisi de batı kulüpçü Demirel'inkinden pek değişik olmayacak, yine lafta kalacaktır"*. Tercüman Gazetesi Köşe Yazarı Mukbil Öztürk, MSP Lideri Erbakan'ı eleştirdiği 31 Temmuz 1980 tarihli yazısında, Türkiye'nin Kudüs kararına karşı İsrail'i ilk protesto eden Müslüman ülke olmasına rağmen, Erbakan'ın hükümetin İsrail ile siyasi ilişkileri kesmemesi yönündeki çıkışına olumsuz yaklaşmıştır. Hürriyet Gazetesi'nin köşe yazarlarının yorumuna bakıldığında ise benzer şekilde hükümetin karara ilişkin tutumu olumlu bulunurken MSP Lideri Erbakan'ın hükümete yönelik verdiği gensoru eleştiri konusu olmuş, Erbakan'a destek verdiği için aynı eleştiri CHP için de yapılmıştır. Cumhuriyet Gazetesi, hem hükümeti hem de muhafazakâr kanadın temsilcisi konumundaki partiyi eleştirirken, Tercüman Gazetesi ve Hürriyet Gazetesi, hükümetin karara yönelik izlediği politikayı destekleyen bir tutum sergilemiştir.

3.9. Karara İlişkin Haber ve Makalelerde Yer Alan Yorumlar

	Haber	Makale
Tercüman	Dünyada karara tepkiler sürüyor,	İslam alemi tedirgin ve tepki vermeye hazır, Yahudiler amaçlarına adım adım yaklaşırken başka milletler uyudu, Tevrat'a dayalı Siyonist hayal siyaseti,
Hürriyet	Aklı başında İsraililer bile ayağa kalktı, Müslüman ülkelerin dışında da tepkiyle karşılandı,	Kudüs kutsal bir şehirdir-zorba yatağı değildir, karar saldırgan eğilimin açık belirtileridir,
Cumhuriyet	Karar, yoğun tepkilere yol açtı,	Yahudi lobisinin yıllanmış işgali sürdürme politikası,

Kudüs'ün İsrail'in ebedi başkenti olduğunu ve bölünemeyeceğini kabul eden yasanın İsrail parlamentosunda kabul edilmesine ilişkin yorumlar, haberlerden ziyade makalelerde yer almaktadır. Haberlerde ajansların, resmi kurumların, parti liderlerinin beyanatları ağırlıklı olarak yer alırken, makalelerde bu beyanatların içerikleri ya da ana fikri kullanılarak yapılan yorumlara yer verilmiştir. İsrail Devleti'nin verdiği karar, gazetelerin haberlerinde ve makalelerinde olumsuz ele alınmıştır. Haberlerde kullanılan dilin nesnel olduğu görülmüş, makalelerde kullanılan dilin önemli bir bölümünün nesnel olmadığı tespit edilmiştir. Yalnızca Hürriyet Gazetesi'nin 26 Temmuz 1980 tarihinde sürmanşetten verdiği haberinde, "*aklı başında İsraililer bile ayağa kalktı*" ifadesiyle İsrail vatandaşlarına karşı ayrıştıracı bir dil kullanıldığı görülmüştür.

Makalelerde genel olarak Kudüs'ün tarihinden ve İsrail Devleti'nin kuruluşu sonrasında meydana gelen olaylar ele alınmış, üç din için kutsallık taşıyan kent vurgusunun altı çizilmiştir. Makalelerde ayrıca Arap devletlerinin ortak bir tutum takınmamasının bu kararın nedenleri arasında gösterilmiştir. Örneğin Oktay Ekşi Hürriyet Gazetesi'nde 27 Temmuz tarihinde yayınlanan köşe yazısında, Türkiye, İran, Irak, Suriye gibi ülkelerin kendi iç sorunları olduğu, Suudi Arabistan, Pakistan, Ürdün gibi ülkelerin ise Amerika tarafından kolaylıkla yönlendirilebildiği yorumunu yapmış, aynı gazetenin 29 Temmuz tarihli Haluk Ülman tarafından kaleme alınan yazısında, Arapların ortak hareket etmemesi durumunda BM'de alınacak kararların kağıt üzerinde kalacağına dikkat çekilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin 25 Temmuz tarihli Ali Sirmen'in kaleme aldığı köşe yazısında ise Arap cephesinin en güçlü devletlerinden biri olan Mısır'ın bölgede emperyalizmin bekçisi olduğu ifade edilmiş, yine aynı gazetenin 22 Ağustos tarihli Melih Cevdet Anday tarafından yer verilen köşe yazısında, Filistin sorununun Arap devletleri arasındaki savaşımdan kaynaklandığı öne sürülerek, Filistinlilerin Siyonistlerden gördükleri kötülüklerin benzerini Araplardan da gördüğü yorumu yapılmış, bunun nedeni olarak Arapların çıkar çatışmaları örnek gösterilmiştir. Tercüman Gazetesi'nde 1 Ağustos tarihinde yayınlanan Mukbil Özyörük'ün "İslam Birliği'nden Kuvvet" başlıklı yazısında, Müslüman ülkelerin mümkün ve gerekli birlikteliklerini gerçekleştirememeleri nedeniyle emperyalizme fırsat verdikleri, mali imkânları ve büyük nüfuslarına rağmen, iki milyon Filistinli mülteci, Batı Şeria ve Kudüs için harekete geçmekte aciz oldukları yorumu yer almıştır.

Gazete metinleri incelendiğinde dikkat çeken diğer bir nokta da, İsrail Devleti vatandaşlarını ya da toplumu tarif etmek için "*İsraililer*", "*Yahudiler*" ya da "*Museviler*" ifadelerinin kullanılmış olmasıdır. Tercüman Gazetesi'nde yayınlanan bir haberde, "*Kudüs, Müslüman, Hıristiyan ve Musevilerin bir arada yaşadığı şehirdir*", denilerek "*Musevi*" terimi kullanılmıştır. Gazetenin makaleleri incelendiğinde ise üç terimin de kullanıldığı tespit edilmiştir. 29 Temmuz tarihli Mukbil Özyörük'ün kaleme aldığı makalede, "*Museviler, kendi din ve tarihleri itibarıyla Kudüs'e özel önem verirler*" denilirken "*Musevi*" ifadesi, makalenin devamında Arap-İsrail savaşlarından bahsedilirken "*İsraililer*" ifadesinin kullanıldığı görülmüştür. 3 Ağustos tarihli Ahsen Batur'un yazı dizisinde, "*Müslümanların, Hıristiyanların ve Musevilerin gözünde aynı ölçüde mukaddes olan Kudüs*" ifadesine yer verilirken "*Musevi*" kelimesi kullanılmış, yazının devamında savaş döneminden bahsedilirken, "*Kral Faysal'ın en büyük arzusu Kudüs'ü Yahudi işgalinden kurtararak, burada namaz kılmaktır*", "*Kudüs Yahudilerin eline nasıl geçti*", ifadelerinde de görüldüğü gibi "*Yahudi*" kelimesinin tercih edildiği görülmüştür. 11 Ağustos tarihinde Adile Ayda tarafından "*Kudüs ve Museviler*" başlığıyla yayınlanan makalede başlık "*Museviler*" olarak ifade edilmiş olsa da, makalenin içeriğinde sadece "*Yahudiler*" ifadesi kullanılmış, Yahudilerin dünyanın en milliyetçi ve dindar millet olduklarından bahsedilerek Kudüs'ün Yahudilerin elinden alındığı günden beri Kudüs'e tekrar kavuşmanın Yahudilerin milli ve dini amaçları olduğu belirtilmiştir.

Hürriyet Gazetesi'nin haberlerinde genelde "İsrail(devleti-parlamentosu)" ifadesi kullanılırken yalnızca bir haberde, "Kudüs'ü bir Yahudi kenti yapma planları içinde Müslümanlarca kutsal sayılan Mescid-ül Aksa'yı yıkmak olduğu öne sürüldü" denilirken "Yahudiler" ifadesine yer verildiği görülmüş, yalnızca 29 Temmuz tarihli Haluk Ülman'ın kaleme aldığı yazıdaki, "Kudüs, tek tanrılı üç büyük din için kutsal sayılan bir kenttir. Musevilik Mısır'dan kaynaklandıktan sonra Kudüs dolaylarında üstlenmiştir", ifadesinde de görüldüğü gibi dini değerler ele alınırken "Musevilik" ifadesinin tercih edildiği tespit edilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin hem haberlerinde hem de makalelerinde, genelde "İsrail" ifadesine yer verilirken, "İsrail'in Kudüs'ü bir Yahudi kenti yapma girişimleri" cümlesinde de görüldüğü gibi yalnızca bir haberde "Yahudi" teriminin kullanıldığı görülmüştür. Cumhuriyet Gazetesi'nin haberlerinde ve makalelerinde "Musevi" ifadesine rastlanmamıştır.

3.10. Haber ve Makalelerde İsrail Devleti'ne İlişkin Tasarımlar

	Haber	Makale
Tercüman	İsrail'in Kudüs'ü ebedi başşehir ilan etme kararı, İsrail'in kararına tepkiler devam ediyor, oldu-bittiye(emrivaki) getirdiği kararı,	Ateşe benzin dökmüştür, yeni bir çibanbaşı kopardı, yeni ve cüretkâr bir emrivaki ile başkent ilan etti, dünya barışına, İslam dünyasına musallat saldırgan bir devlet, yeni kabadayılığı(kuraltanımazlık),savaşın temsilcisi, bu saldırı sonucu belki de tekrar yeryüzünden silinecek bir devlet olma yolunda,
Hürriyet	İsrail, Kudüs'ü başkent yaptı, İslam aleminde şiddetle kınanıyor, yavuz-hırsız rolündeki İsrail delegesi, İsrail ateşle oynuyor, İsrail dünyaya meydan okuyor, BM'nin kınama kararını tanımayan İsrail'in meydan okuyuşu,	İsrail'in zorbalığı, dünya kamuoyunu hiçe sayan kadro, bencilliğin böylesi,
Cumhuriyet	İsrail hükümetinin Kudüs'ü başkent ilan etme kararı, İsrail'in Kudüs'ü ilhak kararı, Doğu Kudüs'te İsrail aleyhtarı büyük gösteriler,	İsrail'in bağınaz politikası, yıllanmış işgali sürdürme politikaları, işgalci İsrail, İsrail'in devlet anlayışı Tevrat'tan kaynaklanan bir mistik ruhun yansıması, Ortadoğu'da Hitler benzeri bir ırkçı yönetim kurmuş olan devlet, İsrail'in pervasızlığı, İsrail'in bölge barışını tehdit eden haksız kararı, bu ufak ülkenin dünyaya meydan okuması, İsrail emperyalizmi, İsrail'in Kudüs'te oynadığı oyun, İsrail'in çağdışı saldırıları, tüm devletleri hiçe sayan kararı, BM kararını ayaklar altına alan, insan haklarına saldırılarını sürdürebilen devlet, ırkçı siyonist devletin güç kazanarak toprak kazanma politikası,

Haber ve makalelerde İsrail Devleti'ne ilişkin tasarımların içeriksel özellikleri incelendiğinde, haber ve makalelerin kararı değerlendirilme biçimlerinde farklılıklar olduğu görülmüş, haberlerde Tercüman ve Cumhuriyet Gazetesi nesnel dil kullanılırken, makalelerde benzer nesnellüğün olmadığı saptanmıştır. Hürriyet Gazetesi'nin diğer gazetelerden farklı olarak "yavuz-hırsız rolü, ateşle oynuyor, meydan okuyor" şeklindeki ifadeleriyle haberlerinde de nesnel olmayan tasarımlara yer verdiği görülmüştür. Üç gazetede yer alan haberlerde İsrail'in kararı, dünyada verilen tepkiler ele alınarak aktarılmıştır.

Makalelerde yer alan negatif içerikli yorumlar her üç gazetede de yer almaktadır. Tabloda ayrıntılı olarak yer verildiği gibi İsrail Devleti'nin kararına ilişkin makalelerde yer alan yorumlarda, İsrail Devleti için, "İslam dünyasına musallat, saldırgan, savaşın temsilcisi, zorba, bencil, bağınaz, işgalci, ırkçı" gibi sert bir dil kullanılmıştır.

SONUÇ

Bilindiği gibi Kudüs, tek tanrılı üç büyük din için kutsal kabul edilen bir kenttir. Kudüs'ün kutsiyetinin anlaşılması için üç tek Tanrılı din adına ne anlam ifade ettiği önem taşımaktadır. Kudüs, bir taraftan İsrail ve

Filistin arasındaki sınır ve başkentleri olma iddialarını taşıyan siyasi bir tartışmanın vazgeçilmez konusu olurken, diğer taraftan Yahudi ve Müslümanların merkezinde (Tapınak Tepesi/Mescid-i Aksa) bulunan çeşitli kutsal mekânların varlığı nedeniyle çatışmalara sebep olmuş ve olmaya devam etmektedir. Kudüs konusu kutsal yerlerin varlığı nedeniyle uluslararası tartışmalara da dahil olmuş, bu durum taraflar arasındaki iddiaların daha güçlü savunulmasını gerektirmiştir. Günümüzde Kudüs konusunda İsraililer ve Filistinliler arasında hatta kendi içlerinde dahi farklı görüşler bulunması nedeniyle konu uzlaşması güç bir duruma dönüşmüştür.

Yıllar içinde taraflar arasında meydana gelen çatışmalar, liderlerin aldığı kararlarla birlikte içinden çıkılması güç bir problem sarmalına dönüşmüştür. İsraili ve Filistinli müzakereciler için en çetrefilli alanlarından birini oluşturan Kudüs, Ortadoğu'nun derin krizleri arasında yer almaktadır. Krize yeni bir yol daha açan konu, İsrail Parlamentosu'nun Kudüs'ü İsrail'in başkenti kabul eden kararı alması sonrasında olmuştur. Bu karar tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tepkiyle karşılanmıştır. Karara paralel olarak verilen tepkiler gazetelerde de yansımaları bulmuştur.

İçerik analizi yöntemine göre incelenen gazetelerin bu konuyu gündemlerinde tuttukları, resmi kurumların hem dünyadaki hem de Türkiye'deki temsilcilerinin söylemlerine yer verdikleri görülmüştür. Farklı yayın politikasına sahip gazeteler, haber ve makalelerinde kararı negatif yönde değerlendirerek ortak paydada bulmuşlarsa da, hükümetin karara yönelik takip ettiği siyaseti yansıtırken farklılıklarını ortaya koymuşlardır. Bir anlamda yayın politikaları etkili olmuştur, denilebilir. Gazete metinleri incelendiğinde dikkat çeken bir nokta, İsrail Devleti vatandaşlarını ya da toplumu tarif etmek için "İsraililer", "Yahudiler" ya da "Museviler" ifadeleri kullanılarak bir ayrıma gidilmiş olmasıdır. İnanç konusunun yer aldığı yazılarda "Musevi" ifadesi kullanılırken, savaş döneminden bahsedilirken "Yahudiler" ya da "İsraililer" ifadesine yer verildiği görülmüştür. Örneğin Tercüman Gazetesi'nde yayınlanan bir makalede "Museviler, kendi din ve tarihleri itibarıyla Kudüs'e özel önem verirler" denilirken "Musevi" ifadesine yer verilmiş, aynı makalenin devamında Arap-İsrail savaşlarından bahsedilirken "İsraililer" ifadesinin kullanıldığı görülmüştür. Yine aynı gazetede yayınlanan bir yazı dizisinde, "Müslümanların, Hıristiyanların ve Musevilerin gözünde aynı ölçüde mukaddes olan Kudüs" ifadesine yer verilirken "Musevi" kelimesi kullanılmış, yazının devamında savaş döneminden bahsedilirken, "Yahudi" kelimesinin tercih edildiği görülmüştür. Yapılan bir aylık tarama neticesinde, Cumhuriyet Gazetesi'nde "Musevi" terimi kullanılmayarak böyle bir ayrımın yer almadığı görülmüştür. Gazetelerde yer alan bu tasarım örneği, toplumsal algılamaların bir yansıması olarak ayrımcılığa yol açan bir netice oluşturmaktadır. "Musevi" ifadesi olumluluk içeren konularla birlikte anılırken, "Yahudi" ifadesi olumsuzluk içeren konularda kullanıldığı izlenimine yol açmaktadır. Karara ilişkin gazetede yer alan haberlerde ve makale yorumlarında kullanılan negatif yöndeki tasarım benzerlik göstermektedir. Haberlerde genelde nesnel bir dil kullanılmasına dikkat edilirken, makalelerde kullanılan dil nesnellik içermemektedir.

Gazetelerin iletilerinden İsrail Devleti'nin, Ortadoğu'da siyasal kargaşaya yol açan bir tehdit olarak tasarlandığı görülmüştür. Gazeteler her ne kadar farklı yayın politikalarına sahip olsalar da, Türk toplumu açısından özel ve hassasiyet taşıyan konulardan biri olan Kudüs için verilen tepkiler, gazete haberlerinin ve makalelerinin içerik analizleri de gösterdiği gibi bir bütünlük sağlamaktadır.

Kaynakça

- Ataöv, T.(1981). Kudüs ve Devletler Hukuku, Yonca Matbaası.
- Attias, J.C, Benbassa E. (2002). Paylaşılmayan Kutsal Topraklar ve İsrail, İletişim Yayınları.
- Avcı, Y.(2004). Değişim Sürecinde Bir Osmanlı Kenti: Kudüs (1890-1914), Phoenix Yayınları.
- Batuk, C., Mert, R.(2017). Çatışan Kutsalların Ortasındaki Şehir: Kudüs. Dil Bilimleri Akademik Araştırmaları Dergisi,sayı. 2.
- Demirsoy, S., Usta M.(2017).Ortadoğu'nun Kalbi Kudüs, Çamlıca Yayınları.
- Fraser, T.G., Mango, A.(2011). Modern Ortadoğu'nun Kuruluşu, Remzi Kitabevi.
- Goldschmidt, A., Davidson, L.(2008). Kısa Ortadoğu Tarihi, Doruk Yayınları.
- Karpat, K.(2002). Ortadoğu'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk. İmge Kitabevi.
- Kızıoğlu, S.(2012). İsrail Devleti'nin Kuruluşu'na Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizmin Gelişimi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı.1.

- Kürkçüoğlu, Ö. (1972). Türkiye'nin Arap Ortadoğu'suna Karşı Politikası(1945-1970). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,sayı.2.
- Lewis, B.(1996). Ortadoğu, Sabah Kitapları.
- Montefiore, S.S.(2016).Kudüs Bir Şehrin Biyografisi, Pegasus Yayınları.
- Nicault, C.(2001). Kudüs 1850-1948. Osmanlılardan İngilizlere: Ruhani Birliktelikle Siyasi Yırtılma Arasında, İletişim Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi
- Hürriyet Gazetesi
- Tercüman Gazetesi